

GROMADZENIE ZBIORÓW W PEDAGOGICZNEJ BIBLIOTECE WOJEWÓDZKIEJ W SŁUŻBIE NAUCZYCIELI

Elżbieta Trojan, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu

Opublikowano 29.11.2004

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu należy do jednego z zasadniczych typów księżnic naszej doby, jakimi są biblioteki specjalne.

Biblioteka ta przez ponad 50 lat służy z pożytkiem nauczycielom, metodykom, pracownikom oświaty, studentom i uczniom Opolszczyzny. Powstała w 1951 r. i należy do największych bibliotek na Śląsku Opolskim. Usługi prowadzi poprzez bibliotekę główną w Opolu oraz 12 placówek filialnych na terenie całego województwa - w Brzegu, Głubczycach, Grodkowie, Kędzierzynie-Koźlu, Kluczborku, Krapkowicach, Namysłowie, Nysie, Oleśnie, Prudniku i Strzelcach Opolskich.

W statucie biblioteki zapisano, iż jako placówka służy w szczególności rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli. Prowadzi działalność biblioteczną niezbędną w procesie samokształcenia i doskonalenia kadr pedagogicznych oraz stwarza warunki do prowadzenia działalności nowatorskiej i naukowo-badawczej.

Jednym z podstawowych zadań statutowych biblioteki jest gromadzenie materiałów bibliotecznych, w tym dokumentów piśmienniczych, zapisów obrazu i dźwięku oraz zbiorów multimedialnych poprzez zakup ze środków budżetowych i specjalnych oraz darowizn i w zamian za zagubione i zniszczone zbiory. Zadanie to realizuje Wydział Gromadzenia, Kontroli i Selekcji Zbiorów wprowadzając do zbiorów różnorodne pod względem formalno-wydawniczym materiały biblioteczne służące do metodycznego, zawodowego, przedmiotowego kształcenia, dokształcania i doskonalenia pracy nauczycieli - wychowawców. W tym celu Wydział zapoznaje się ze źródłami informacji o materiałach bibliotecznych; prowadzi kartotekę dezyderatów i kartotekę nabytków; współpracuje z księgarniami, hurtowniami, a przede wszystkim wydawcami; uzupełnia zbiory na podstawie planu perspektywicznego i bieżącego z uwzględnieniem potrzeb czytelników sygnalizowanych w wydziałach udostępniania i bezpośrednio w Wydziale; informuje o nowościach i innych nabytkach prowadzi prenumeratę czasopism dla PBW i filii. Ponadto Wydział Gromadzenia prowadzi systematyczną i racjonalną selekcję zbiorów oraz permanentną kontrolę zbiorów, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Współpracuje z innymi wydziałami w zakresie gromadzenia, selekcji i kontroli zbiorów oraz koordynuje selekcję i kontrolę zbiorów w bibliotekach filialnych. Prace wydziału są częściowo skomputeryzowane w systemie Lech BMS.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu jest biblioteką specjalną, służącą potrzebom i rozwojowi oświaty i wychowania. Jest to biblioteka specjalna przede wszystkim ze względu na użytkowników, a częściowo ze względu na treść gromadzonych, opracowywanych, udostępnianych i popularyzowanych przez nią zbiorów. Obok dążenia do w miarę kompletnego gromadzenia piśmiennictwa, głównie krajowego z zakresu nauk pedagogicznych i z nimi współdziałającymi - psychologią i socjologią, biblioteka gromadzi publikacje ze wszystkich dyscyplin wiedzy, będących przedmiotem pracy dydaktycznej i wychowawczej szeroko rozumianej kadry pedagogicznej.

J. Szambelan rozważania na temat biblioteki pedagogicznej jako biblioteki specjalnej podsumowuje: "Najkrócej dałoby się ująć charakterystykę bibliotek pedagogicznych w stwierdzeniu; są to biblioteki uniwersalne (ogólne) z hipertrofią dyscyplin kierunkowych: pedagogiki, psychologii i socjologii, lub inaczej są to biblioteki, które realizując pełny program typowej biblioteki specjalnej (specjalizacja pedagogiczna) jednocześnie funkcjonują jako biblioteki uniwersalne".

Zbiory PBW w Opolu wraz z filiami liczące 624033 woluminów książek i czasopism oraz jednostek zbiorów specjalnych [1] są bardzo urozmaicone. Składają się na nie cenne dokumenty i rękopisy, starodruki, wydawnictwa najnowsze, czasopisma oraz zbiory audiowizualne. Wartość biblioteki mierzy się między innymi wielkością i strukturą zbiorów. [2].

Charakter biblioteki określa organizacja jej zbiorów. Na 31 XII 2002 r. [3] zgromadzone w PBW w Opolu i filiach materiały biblioteczne liczyły 602270 woluminów druków zwartych (w Opolu 163880 woluminów), 28291 woluminów czasopism (w Opolu 8169 woluminów czasopism) oraz 12000 jednostek zbiorów specjalnych (Opolu 8650 jednostek oraz 111 starodruków).

Księgozbiór biblioteki pedagogicznej, jak żadnej innej dostosowany jest do potrzeb nauczycieli. Zawiera wydawnictwa ogólnie informacyjne (bibliografie, encyklopedie, leksykony, słowniki, informatory, roczniki statystyczne), publikacje naukowe i popularnonaukowe ze wszystkich dziedzin wiedzy, podręczniki szkolne, literaturę piękną oraz bogaty zbiór z dziedziny pedagogiki, psychologii oraz metodyki nauczania poszczególnych przedmiotów.

W zbiorach biblioteki głównej PBW w Opolu znajdują się 48404 woluminy literatury pedagogicznej, co stanowi 29,5 % druków zwartych posiadanych przez placówkę. W tym dziale znajdują się najbardziej wartościowe pozycje książkowe związane z głównymi tendencjami oświaty w Polsce oraz najnowszymi osiągnięciami myśli pedagogicznej, liczne poradniki metodyczne. Są to materiały dotyczące reformy systemu edukacji, awansu zawodowego nauczycieli, integracji międzyprzedmiotowej, ścieżek edukacyjnych: edukacji czytelnictwa i medialnej, edukacji europejskiej[4], edukacji regionalnej [5], edukacji prozdrowotnej; kształcenia i wychowania dzieci niepełnosprawnych, problematyki szkół i przedszkoli integracyjnych; kształcenia zintegrowanego, wychowania seksualnego, wspomaganie pracy opiekuńczo-wychowawczej nauczycieli oraz wychowawców innych placówek itd. Dąży się do zapewnienia czytelnikom nowości z tego zakresu, kompletności bieżących publikacji oferowanych przez rynek wydawniczy.

Gromadzone są w związku z tym prace z dziedziny nauk pedagogicznych i pokrewnych, w języku polskim i w językach obcych. Pozyskuje się drogą darów publikacje wydawane przez placówki doskonalenia nauczycieli, wyższe uczelnie, instytuty naukowe. Dzięki umowom promocyjnym z wydawnictwami książek edukacyjnych - PBW w Opolu posiada bogaty zbiór programów nauczania, podręczników i książek metodycznych dla wszystkich poziomów nauczania, wydanych po 1999 roku.

Uzupełnia się zbiory z zakresu psychologii, a także socjologii i metodologii badań, gdyż te pozycje są szczególnie poszukiwane przez pracowników naukowych i nauczycieli prowadzących badania. PBW w Opolu dysponuje 11321 woluminami literatury psychologiczno-socjologicznej. W strukturze druków zwartych stanowi to 6,9 %.

Najliczniej reprezentowane w księgozbiórze PBW są wydawnictwa naukowe i popularnonaukowe. Liczą one 76677 woluminów i stanowią 46,8 % druków zwartych znajdujących się w bibliotece. Są to pozycje treści uniwersalnej, wiążące się z programami nauczania poszczególnych przedmiotów oraz doksztalcaniem i doskonaleniem nauczycieli. Uwzględnione są tu monografie różnych dyscyplin wiedzy, podręczniki akademickie, lektury uzupełniające. Kształcenie kadr kierowniczych w szkolnictwie wymaga uzupełniania materiałów związanych z organizacją pracy i nauki, ekonomią zarządzania, marketingiem, informatyką. Gromadzone jest również piśmiennictwo z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Szczególnym zbiorem książkowym są silesiana, obejmujące tematykę Śląsk Opolski, materiały biblioteczne dotyczące problemów oświaty i wychowania w regionie, jak również dokumentujące jego życie społeczno-polityczne. Zasobny jest również dział śląski (ponad 1000 wol.), zwłaszcza książki niemieckie dotyczące historii sprzed 1945 r.

Księgozbiór biblioteki posiada pozycje w dziewięciu językach obcych, tj. angielskim, francuskim, greckim, hebrajskim, łacińskim, niemieckim, rosyjskim, węgierskim i włoskim. W grupie piśmiennictwa naukowego oprócz druków zwartych występują starannie kompletowane poprzez prenumeratę stałą wydawnictwa ciągłe.

Zbiory PBW w Opolu zawierają także literaturę piękną. Zbiór jej liczy 27589 woluminów. Literaturę piękną stanowiącą 16,8 % księgozbióru, reprezentują dzieła klasyków polskich i obcych, utwory należące do zestawu lektur, pozycje wyróżnione nagrodami literackimi, książki o szczególnym znaczeniu ze względu na poruszoną w nich problematykę pedagogiczną i społeczną.

Struktura zbiorów PBW w Opolu odpowiada średniej krajowej podanej przez M. Drzewieckiego.

Księgozbiór zwarty dopełniają czasopisma, których na koniec 2002 r. prenumerowano 248 tytułów (25 tytułów pochodzi z darów), w tym komplet czasopism metodycznych. Jak podaje M. Ciesielska [6], edukacji liczba tytułów czasopism prenumerowanych w bibliotekach pedagogicznych kształtuje się w przedziale od 101 do 180 tytułów (średnia liczba tytułów to 154) - PBW w Opolu z 248 tytułami czasopism plasuje się na pierwszym miejscu spośród bibliotek pedagogicznych w kraju.

Również wyniki ankiety przeprowadzonej przez M. Ciesielską [7], edukacji wskazują, że wśród bibliotek pedagogicznych w Polsce - PBW w Opolu posiada największy zbiór materiałów audiowizualnych - pomocy dydaktycznych. Charakteryzuje się on różnorodnością rodzajów gromadzonych mediów dydaktycznych, jak i bogactwem treściowym. Pomoce te gromadzone są pod kątem programów nauczania poszczególnych przedmiotów, jak i na indywidualne zapotrzebowanie dydaktyczne nauczycieli.

Na dzień 31 XII 2002 r. biblioteka główna dysponowała 8650 jednostkami zbiorów audiowizualnych: taśmami magnetofonowymi (2604 jednostek bibliotecznych), kasetami wideo (639), przezroczami (1736), zbiorami ilustracyjnymi (730), reprodukcjami malarskimi (37), fazo i foliogramami (154), płytami analogowymi i kompaktowymi (2363), nośnikami elektronicznymi (dyskiety i CD-ROMy - 185) oraz 180 albumami.

Najliczniej reprezentowane są zbiory audialne (4967 jednostek co stanowi 57,4 % omawianych zbiorów), a w następnej kolejności zbiory wizualne (2859 - 33, 1 %) i zbiory audiowizualne (824 - 9,5 %). Znajdują się tu pomoce dydaktyczne dla nauczycieli wszystkich przedmiotów - przede wszystkim nauczycieli języka polskiego, historii, biologii, geografii, plastyki, edukacji wczesnoszkolnej.

Gromadzenie zbiorów to planowe pozyskiwanie (drogą kupna, wymiany, darów, egzemplarza obowiązkowego, innych źródeł - książki odkupione przez czytelników w zamian za zagubione i zniszczone pozycje) oraz wprowadzanie do biblioteki zgodnych z jej profilem i specjalizacją różnorodnych materiałów bibliotecznych. Coraz bardziej skomplikowana sytuacja na rynku wydawniczo - księgarskim w Polsce, a zarazem trudna sytuacja finansowa PBW w Opolu, zmusza do ciągłego poszukiwania najlepszych metod i form uzupełniania księgozbioru o nowości wydawnicze.

W ostatnich latach wzrosło zainteresowanie pracowników Wydziału Gromadzenia rynkiem hurtowniczym, zamawianiem książek w wydawnictwach oraz przede wszystkim pozyskiwaniem zbiorów drogą darowizn.

PBW w Opolu podpisała umowy promocyjne z kilkunastoma wydawnictwami między innymi z: Wydawnictwami Szkolnymi i Pedagogicznymi, Wydawnictwem Nowa Era, Wydawnictwem Edukacyjnym, Wydawnictwem Szkolnym PWN, Zakładem Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, Państwowym Wydawnictwem "Wiedza Powszechna", Oficyną Edukacyjną Krzysztof Pazdro, Domem Wydawniczym Bellona.

Współpraca z wydawnictwami polega na tym, że przekazują one bibliotece nieodpłatnie nowości wydawnicze, a także materiały informacyjne i reklamowe (katalogi, tematyczne wykazy książek, ulotki). Biblioteka eksponuje otrzymane książki w gablotach przeznaczonych dla każdego wydawnictwa oraz rozpowszechnia materiały informacyjne i reklamowe wśród nauczycieli. Otrzymane zbiory są również popularyzowane w lokalnym czasopiśmie dla pracowników oświaty "Nowy Biuletyn Szkolny", a także w postaci wystaw tematycznych, zestawień bibliograficznych, wykorzystywane do lekcji bibliotecznych, prezentowane na kursach i warsztatach doskonalących nauczycieli przedmiotów, konferencjach metodycznych, konferencjach i sesjach naukowych, spotkaniach autorskich i wydawniczych organizowanych przez PBW w Opolu.

PBW w Opolu ściśle współpracuje z regionalnymi instytucjami wydawniczymi, by zapewnić sobie kompletność zbiorów. Dwa największe wydawnictwa w Opolu - Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego i Wydawnictwo Państwowego Instytutu Naukowego - Instytut Śląski, przekazują bibliotece bezpłatnie po jednym egzemplarzu każdej wydanej publikacji.

Do wydawnictw, które dostarczają PBW w Opolu egzemplarze sygnałowe swoich publikacji na cele oświatowe należą: Centrum Doskonalenia Pedagogicznego w Rzeszowie, Wydawnictwo "Oświata" w Warszawie, Wydawnictwo Uczelniane Wszechnica Świętokrzyska w Kielcach, Wydawnictwo Nowik

w Opolu, Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów Zabawy "Klanza" w Lublinie, Oficyna Wydawnicza "Impuls" w Krakowie.

Ponadto Wydział Gromadzenia Zbiorów, Kontroli i Selekcji Zbiorów kieruje rocznie około 300 prośb o dary do różnych wydawnictw, stowarzyszeń, fundacji, szkół wyższych i instytucji naukowych. Prośby te w blisko 25 % otrzymują pozytywny odzew.

PBW w Opolu pozyskuje większą część księgozbioru drogą darów. Dzięki darom roczne wpływy utrzymują się na tym samym poziomie, a nawet po 1998 r. wzrosły. W 1998 r. wprowadzono do zbiorów w bibliotece głównej 1572 jednostki materiałów bibliotecznych, w 1999 r. - 1867 jednostek, w 2000 r. - 2476 jednostek, w 2001 r. - 2324 jednostki, a w 2002 r. 2185 jednostki materiałów bibliotecznych.

Z roku na rok wzrasta liczba pozyskanych darów. W 2002 r. odnotowano wzrost materiałów bibliotecznych pozyskanych drogą darów (w 2001 roku PBW wraz z filiami otrzymała 3059 egz. darów, a w 2002 r. - 4185 egz. darów - wzrost o 1126 jednostek). Na koniec 2002 r. dary stanowiły 82,2 % ogółu wpływów.

Trafiające do biblioteki dary to przede wszystkim wydawnictwa zwarte, rzadziej czasopisma, zbiory audiowizualne. Przeważa literatura pedagogiczna, w następnej kolejności literatura naukowa z różnych dziedzin wiedzy.

Powszechnie wiadomo, że możliwość samodzielnego zakupu nowych zbiorów ułatwia realizację własnej polityki gromadzenia zbiorów, a wartość takiego księgozbioru jest dużo większa dla czytelników niż przypadkowe czasami dary dla biblioteki. Niemniej odpowiednio prowadzona polityka pozyskiwania darów, zgodnych z oczekiwaniami czytelników, posiada niemałe znaczenie w uzupełnianiu księgozbioru, zwłaszcza w sytuacji ograniczeń finansowych biblioteki.

Od 1999 roku realizowany jest w PBW w Opolu zamysł uczynienia z niej aktywnego, nowoczesnego centrum informacji i "biblioteki otwartej"; nie tylko gromadzącej, opracowującej i udostępniającej swe zbiory, ale też kształtującej i inspirującej nowe potrzeby czytelnicze i informacyjne użytkowników.

To właśnie z myślą o nauczycielach biblioteka gromadzi zbiory, buduje bogaty warsztat informacyjno-bibliograficzny, udostępnia zbiory, prowadzi działalność informacyjną, dydaktyczną i popularyzatorską.

Działania te sprawiły, że spełnił się postulat H. Radlińskiej [8] ,edukacji - biblioteka stała się instytucją żywą, wyczuwającą potrzeby umysłowe, korzystających z niej nauczycieli, instytucją kształcącą.

PBW w Opolu pełni w środowisku nauczycielskim różnorakie funkcje. Wszystkie przedsięwzięcia w polityce oświatowej znajdują swoje odbicie w działalności bibliotecznej. Zadania placówki rozszerzają się w miarę wzrastania potrzeb szkoły i nauczycieli. Sama placówka stała się bardziej kreatywna i aktywna w poszukiwaniu nowych użytkowników w otaczającym ją środowisku.

PBW w Opolu można uznać za centrum informacji pedagogicznej w regionie, któremu służy. Takie określenie charakteru biblioteki znajduje odzwierciedlenie w gromadzeniu, organizacji i udostępnianiu zbiorów oraz szerokiej działalności informacyjnej i edukacyjnej placówki.

PRZYPISY

[1] Stan ilościowy zbiorów PBW na dzień 31 XII 2002 r. Sprawozdanie Wydziału Gromadzenia, Kontroli i Selekcji Zbiorów za 2002 r. - tab. 7

[2] Cz. Łachut, Filialne biblioteki pedagogiczne a czytelnictwo nauczycieli, *kwartalnik Nauczyciela Opolskiego* 1988, nr 1, s. 63

[3] Sprawozdanie z działalności PBW w Opolu za rok 2002.

[4] zob. Grabowska M., Biblioteka pedagogiczna wobec edukacji europejskiej, "Modelowe Nauczanie" 2003, nr 3, s. 39-41; Grabowska M., Ratajczak B., Biblioteki w edukacji europejskiej: (na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu), "Poradnik Bibliotekarza" 2000, nr 5, s. 8-11

[5]zob. Grabowska M., Biblioteka w edukacji regionalnej (na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu), "Modelowe Nauczanie" 2003, nr 2, s. 33-36

[6] M. Ciesielska, Gromadzenie zbiorów w bibliotekach pedagogicznych - wyniki ankiety, "Bibliotekarz" 2003, nr 7-8, s. 28

[7]Tamże, s.28

[8]H. Radlińska, Zagadnienia bibliotekarstwa i czytelnictwa, Wrocław 1961, s. 161

Bibliografia

1. Biblioteki pedagogiczne warsztatem pracy nauczyciela. Materiały z sympozjum 1-2 X 1976 r. Zielona Góra 1978
2. Ciesielska M.: Gromadzenie zbiorów w bibliotekach pedagogicznych - wyniki ankiety. "Bibliotekarz" 2003 nr 7-8 s. 27-30.
3. Drzewiecki M.: Biblioteki szkolne i pedagogiczne w Polsce. Rola w procesie dydaktycznym i miejsce w krajowej sieci biblioteczno-informacyjnej. Warszawa 1991
4. Grabowska M.: Biblioteka pedagogiczna wobec edukacji europejskiej. "Modelowe Nauczanie" 2003 nr 3 s. 39-40.
5. Grabowska M.: Biblioteka w edukacji regionalnej (na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu). "Modelowe Nauczanie" 2003 nr 2 s.33-36.
6. Grabowska M., Ratajczak B.: Biblioteki w edukacji europejskiej : (na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu). "Poradnik Bibliotekarza" 2001 nr 5 s. 8-11.
7. Łachut., Cz.: Filialne biblioteki pedagogiczne a czytelnictwo nauczycieli. "Kwartalnik Nauczyciela Opolskiego" 1988 nr 1
8. 50 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu. Opole 2001
9. Radlińska H.: Zagadnienia bibliotekarstwa i czytelnictwa. Wrocław 1961
10. Sprawozdanie Wydziału Gromadzenia, Kontroli i Selekcji Zbiorów za 2002 r.
11. Sprawozdanie z działalności PBW w Opolu za 2002 r.
12. Trojan E.: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w służbie nauczycieli. Praca magisterska. Opole 1994
13. Zwierzyńska R.: Gromadzenie zbiorów w bibliotece pedagogicznej: teoria i praktyka. "Bibliotekarz" 2002 nr 2 s. 15-16.